

COWORKING TEREK - KREATÍV MUNKAHELYEK

A személyesség iránti igény, a technológia térhódítása, az iskolai és egyetemi terek átértelmezése maga után vonja a munkakörnyezet átértelmezését is. A coworking, avagy az együtt dolgozás tereit elsősorban a munkahelyek szintjén vizsgálom. Milyenek azok a terek, amelyek a közösen gondolkozást, az ad hoc kapcsolatokat, a csoportos és egyéni kreatív munkát is elősegítik? Minek hatására alakultak ki? Milyen szerepe volt ebben a technikának? Hogyan működnek? Miért jók? Kiknek jók? Hogyan hatnak ezek a terek a kreatív gondolkodásra?

Richard Florida egy új közösséget definiál, az ún. kreatív osztályt (creative class), melynek kulcsszerepe van a posztindusztriális Egyesült Államok gazdasági fejlődésében. Az Egyesült Államokban 2002-ben a népesség 12 százaléka végzett nagyon kreatív munkát (a Florida által definiált szuper kreatív szakemberek: mérnökök, programozók, kutatók, művészek, építészek, tanárok), ezen felül azonban vannak olyanok is, akik tudás alapú kreatív munkát végeznek (az egészségügyben dolgozók, közgazdászok, ügyvédek, tanárok). Ezek az emberek (főleg az első kategóriához tartozók) jellemzően saját munkatempó szerint, sokszor saját maguknak dolgoznak, nem részesítik előnyben a hagyományos, kosztümös irodai öltözetet, és jobban szeretik a személyesebb, kevésbé hivatalos irodateret. Az új irodateretnek tehát ezt a megváltozott igényt kell kiszolgálniuk.

A coworking, és ilyen értelemben a kényelmet, kapcsolatot és személyességet kereső közösségi terek munkatérként való definiálására már születtek víziók. Hermann Hertzberger Centraal Beheer nevű strukturalista irodaháza, melyet a 70-es években egy biztosító társaságnak tervezett, összenyitott tereivel, átlátásaival, lényegében egy olyan tér, mely a mai kreatív munkahelyek igényeit nagy valószínűséggel kielégítené. A Google Szilikon völgyi irodái is átértelmezett irodateret. A terek kialakítása a programozók kreatív gondolkodását hivatott elősegíteni.

Mi az, ami az utóbbi időben a közösségi, kreatív munkahelyek terén ténylegesen átalakult? Hogyha az oktatás tereit nézzük például, Tánczos Tibor tanulmánya szerint jellemzően az iskolák közlekedői alakultak közösségi terekké. Az irodateret szintjén milyen változások körvonalazódnak?

Feltételezésem, hogy azoknak a középületeknek a kialakításában, melyeknek célja a kreativitás fejlesztése (iskolák, egyetemek, irodateret, de akár a könyvtárak is), hasonló folyamaton mentek és mennek végbe (az iskolák és irodateret közötti lehetséges párhuzamokat Tánczos Tibor tanulmánya segítségével tervezem majd vizsgálni). Közös kiindulópont ugyanis az otthonosság megteremtése, az otthon és munka közötti határ elmosása, a személyre szabás igénye, a technikai eszközök elterjedése. Kutatási eredményeim – melyek az együttdolgozást, a kreativitást elősegítő terekre elsősorban a munkahelyek szintjén koncentrálnak – ilyen értelemben az oktatás számára is relevánsak lehetnek.

// Az első félét a tájékozódásnak, a fontosabbnak ítélt szakirodalom részletesebb feldolgozásának tervezem szólni.

BIBLIOGRÁFIA

HERTZBERGER, Herman (2005): Lessons for Students in Architecture, 010 Publishers, Rotterdam

HERTZBERGER, Herman (2000): Space and the Architect, Lessons for Students in Architecture 2, 010 Publishers, Rotterdam

HERTZBERGER, Herman (2008): Space and Learning, 010 Publishers, Rotterdam

LOMHOLT, Isabelle (2009): Why Factory, Delft, The Netherlands: Dutch Think Tank.
<http://www.e-architect.co.uk/holland/why-factory-delft> (Utolsó letöltés: 2015. 10. 23.)

SWINDELL, Jacob (2014): //Élménybeszámoló http://swindellpenpalproject.blogspot.hu/2014_11_01_archive.html (Utolsó letöltés: 2015. 10. 23.)

MOSER, Jake (2015): The Office is Overhead, Why Coworking is Not. <http://www.co-merge.com/the-office-is-overhead-why-coworking-is-not/> (Utolsó letöltés: 2015. 10. 23.)

CAGNOL, Rémy (2013): A Brief History of the Office.
<http://www.deskmag.com/en/a-brief-history-of-the-workspace-coworking-Chicago-Architecture/3> (Utolsó letöltés: 2015. 10. 23.)

CAGNOL, Rémy, FOERTSCH, Carsten (2013): The History of Coworking in a Timeline.
<http://www.deskmag.com/en/the-history-of-coworking-spaces-in-a-timeline> (Utolsó letöltés: 2015. 10. 23.)

JONES, Drew, SUNDSTED, Todd, BACIGALUPO, Tony (2009): I'm Outta Here! How CoWorking is Making the Office Obsolete,
https://books.google.hu/books?id=-rIQAwAAQBAJ&pg=PA42&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false (Utolsó letöltés: 2015. 10. 23.)

FLORIDA, Richard (2002): The Rise of the Creative Class, Perseus Book Group

ANNOTÁLT BIBLIOGRÁFIA

CAGNOL, Rémy (2013): A Brief History of the Office.

<http://www.deskmag.com/en/a-brief-history-of-the-workspace-coworking-Chicago-Architecture/3> (Utolsó letöltés: 2015. 10. 23.)

A dizájn visszavág

- 1950 után a funkcionális város modernista modellje megkérdőjeleződik. Addig a kényelmes ülés a lustaság szinonimája volt, ráadásul a szék az irodán belüli státus jelképe volt.

- az 1970-es években a dizájnereket elkezd érdekeln az ergonómia (Henry Dreyfuss és Niels), a munkahelyek kialakításánál a figyelem a dolgozók igényei felé fordul

Az együttműködés és nyitottság korszaka

- 1960-as évek: Herman Miller vállalat: 'Action Office Series 1' - első elválasztó paneles irodák - az első próbálkozás a dolgozók közötti kapcsolat elősegítésére

- 1968- Robert Probst, USA: "cubical"

- 1948 (?): Eberhard és Wolfgang Schnelle: "office landscape" - open space - az ő elképzelésük más volt, mint a mostani nyitott terek jellege, melyek sokkal emberibbek, művészibbek és gyakran található bennük növény.

A nyitott tér, mely csak egy kicsivel több befektetést jelentett, növelte az együttműködést és a csapatmunkát. Hátránya: uniformitás, személyesség hiánya. Végül kiderült, hogy az ott dolgozók számára stresszforrást jelent a tér.

- 1974: Herman Hertzberger, Central Beheer biztosító társaság irodaháza, "village worker". A cél az volt, hogy a dolgozók 'egy közösség részének érezhessék magukat anélkül, hogy elvesznének a tömegben'. A tér nagyon flexibilis volt, és sok kis, szigetszerű munkaterületből (workspaces) állt. Ezek a strukturált platformok ismétlődtek a térben, melyek egyenként 10 embernek adtak otthont. Az embereket arra bátorították, hogy díszítsék ki maguknak a tereket, sőt, válasszanak maguknak saját bútort is.

A kreatív ipar: kanapék az irodában

- Szilikon Völgy, programozók - kreatív ipar - új generációs dolgozók, új, inspiráló munkahelyek.

- 2000 óta - innovativitás forszírozása az IT szektorban - ez vezetett a munkahelyeik átalakulásához is

- a kreativitás elősegítése érdekében a mai irodai divat kellemes és informális - például egy egyszerű asztalt találsz, ahová egyszerűen leteheted a lapotopod. Kanapék, fák - emberibbé vált a munkahely.

- a tárgyalók informálisak, a dizájnerek együttműködést (interaction), sponteítást elősegítő tereket próbálnak létrehozni (Google).

CAGNOL, Rémy, FOERTSCH, Carsten (2013): The History of Coworking in a Timeline.

<http://www.deskmag.com/en/the-history-of-coworking-spaces-in-a-timeline> (Utolsó letöltés: 2015. 10. 23.)

- 1995, C-base, Berlin - első "hackerspace" (2002-től wifi is volt) (hackerspace - az egyenrangú tanulás, az információcsere helye, a közösségre koncentrál. Fizikai helyek, ahol az emberek találkozhatnak és dolgozhatnak.

-1995, DeKoven: "coworking" szó (jelentése: együttműködő munka, nem kompetitív megközelítés, az emberek ugyanakkor a saját munkájukra fókuszálhatnak a számítógépek világában). 42 West 24, New York - programozó cég működtette - flexibilis asztalok egyének és csoportok számára.

- 2002, Bécs (a coworking terek anyja?), Konnex Communities: Schraubenfabrik, Hutfabrik (2004), Rochuspark (2007) - az első helyi coworking hálózat. Több coworking tér régi gyárépületben kap egyébként helyet.

- 2005, Brad Neuberg, San Francisco - első hivatalos "coworking tér", mely a személytelen munkahelyek és az antiproduktív otthonról dolgozás ellen lépett fel. (5-8 asztal hetente kétszer, ingyen wifi, közös ebéd, meditációs szünetek, masszázs, biciklitúra, szigorú záróra d.u. 5:45-kor!)

- Az első Hub: London, Angel Station - franchise rendszerben ma több mint 40 coworking tér tartozik hozzájuk - ma ez a legnagyobb coworking rendszer

- Szintén 2005, Németország, Berlin, St. Oberholz - az első olyan kávézó, ahol dolgozni is szabad, Könyv: "We Call It Work - The Digital Bohemians or intelligent life beyond fix employments." (2006)

- 2006, San Francisco, Brad Neuberg, Chris Messina, Tara Hunt: Coworking Wiki

Hat Factory - az első olyan tér, melyet "coworking tér"-nek hívtak (ekkor összesen kb. 30 coworking tér volt világszerte), 2012: 1500 felett

- 2006: Jellies - időszakos találkozó helyek, eszmecsere

- 2009-2010-ig szinte csak az USA-ban voltak coworking irodák

- 2010, Brüsszel, Első Coworking Konferencia, ekkorra 600 coworking tér van világszerte, Loosecubes: 2011, Coworking Antikonferencia

- 2009: "I'm Outta Here! How coworking is making the office obsolete" - könyv

Németország, Betahaus

- 2013, több mint 100.000 ember dolgozik coworking irodában 3000 coworking térben. Hálózatok: Thee Hub, NextSpace, Urban Station. Általában egy cég 1-2 coworking teret üzemeltet.

HERTZBERGER, Herman (2000): Space and the Architect, Lessons for Students in Architecture 2, 010 Publishers, Rotterdam

90-94. old.: Central Beheer irodaház (munkahely 1000 ember számára), Apeldoorn, 1968-72

- 60-as évek vége: a kis szobák/irodák a hosszú folyosó mindkét oldalára felfűzve többé nem voltak megfelelőek

- ebben az irodaházban: az épület inkább olyan, mint egy város, mintsem egy épület. Toronyszerű egységekbe szerveződnek a munkahelyek, melyeket üvegezett "utcák" választanak el egymástól. Ezek a tereken keresztül világítják meg a belső tereket. Minden 4 dolgozónak közös terasza van, mindenfelé ki lehet látni. Az eredmény: inkább egy háromdimenziós raszter mintsem egy meghatározhatatlan tömeg (méhsejt (honeycomb)).

- Nem kint vagy, nem is bent, hanem mindig egy átmeneti állapotban létezel.

- Ez alapvetően egy anti-hierarchikus térszervezési rendszer, a vállalaton belüli pozíciók térbelileg nem jutnak kifejezésre, az igazgatóknak csupán sikkesebb bútoraik vannak és nagyobb terület áll a rendelkezésükre. - a rendszer nyitottsága

- Alapvetés: egy olyan munkahelyet létrehozni, ahol 1000 ember otthon érezheti magát. Azt kell érezniük, hogy egy munkaközösség részei.

- Alakítható és bővíthető:

- a változások napi szinten mennek végbe - egyes részlegek csökkennek, mások nőnek, a teljes rendszernek is könnyen kell tudnia növekedni, és funkciót is kell tudnia váltani. Válasz: 2 szint: 1. alap szerkezet - nem mozgatható rész, 2. alakítható szerkezet

- A nagy, egyterű irodák előnye a cellás irodákkal szemben: flexibilitás, könnyebb kommunikáció, a közösségben lét (sense of togetherness), anti- hierarchia

- A távolság kialakítása egyenlő az anti- kommunikációval.

- Az egyterű irodák problémáinak kiküszöbölése: zaj kiküszöbölése (az egymás mellett dolgozóknak nem szabad zavarniuk egymást), megfelelő mesterséges világítás kialakítása, megfelelő mennyiségű kilátás (so as not to feel shut away), környezeti kontroll (szellőzés).

- Az egyterű irodák további problémái: a tömeg-effektus (massification effect - soha nem vagy egyedül), szardíniás doboz szindróma

- Central Beheer: egy nagy, artikulált tér térelhatároló falak nélkül. (Egy felmérés kimutatta, hogy bármerre is alakulna az iroda, a konkrétan együttműködők száma soha nem fog egy adott fő fölé emelkedni). --> 3x3 m-es egységek, melyekből mindig négyet csoportosítunk. Maximum 16 ember foglal el egy ilyen egységet. Ezeket a szigeteket hidak köztik össze. A hidak az összetartozás érzetét keltik a szomszédos egységekben dolgozókkal, nem teszik lehetővé azt, hogy oda is asztalok kerüljenek, és így túlszűfoltá váljon a tér. A teret az oszlopok erősen artikulálják. A sok pillér abszurd módon inkább növeli, mintsem csökkenti a terek berendezhetőségének lehetőségét.

95-97. old.: Villa VPRO, MVRDV, Hilversum, 1993-97

- Nincs két olyan négyzetméter, amely ugyanolyan lenne. Minden egyes, a munkahelyek kialakítására vonatkozó klisé elvetettek egy, az oszlopok rendszerének kivételével. Ez az egyetlen elem, mely rendszert ad a rakoncátlan design-nak. Az épület olyan, mint a "megszelídítetlen" természet. Itt minden lehetséges, az átlátások folyamatos meglepetést tartogatnak.

- A villában a szervező jellemvonások a következők: meghittség, kedélyesség, felfordulás, kommunikáció. A hömpölygő (flowing) irodater féktelen és buja, és olyan, mintha nem lenne benne rend. A szabadság tere, egy irodai táj mintapéldája. A zöld tető találkozó hely, ahonnan a környező hegyekre és a tévé tornyra van rálátásunk.